

СЕНЬКІВСЬКА ГАЛИНА ЯРОСЛАВІВНА

(Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка)

Сеньківська Галина Ярославівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри української філології та суспільних дисциплін.

Сеньківська Г. Я. народилася 16 лютого 1978 р. в с. Чистопади Зборівського району Тернопільської області. Навчалася в Чистопадівській загальноосвітній школі I ст., а середню освіту здобула у Заложцівській загальноосвітній школі I–III ст. Закінчила історичний факультет Харківського державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди за спеціальністю «Вчитель історії та суспільствознавства» (2000). З 2001 р. працювала викладачем суспільних дисциплін Кременецького педагогічного коледжу імені Тараса Шевченка (нині – КОГПА ім. Тараса Шевченка); з 2016 р. – доцент кафедри української філології та суспільних дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

У Кременецькому педагогічному коледжі КОГПА ім. Тараса Шевченка працює з 2013 року (за суміщенням посад) викладачем історії України, всесвітньої історії, основ економічної теорії, громадянської освіти. У 2019 р., відповідно до рішення атестаційної комісії в департаменті освіти і науки Тернопільської ОДА, Сеньківській Галині Ярославівні присвоєно педагогічне звання «викладач-методист».

Станом на 2016 рік підвищила кваліфікацію в Рівненському державному гуманітарному університеті на кафедрі культурології та музеєзнавства з отриманням сертифікату за назвою програми: «Методика викладання дисциплін гуманітарного циклу».

З 01.10.2003 р. по 30.09.2007 р. навчалася в аспірантурі Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Дисертаційну роботу на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук «Розвиток історичного краєзнавства на Тернопільщині (середина 40-х рр. XX – початок XXI століття)» виконала на кафедрі історії України Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди та захистила 13 листопада 2009 р. на засіданні спеціалізованої Вченої ради Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Викладає навчальні курси: «Історична географія», «Спеціальні історичні дисципліни», «Етика, естетика та методика їх викладання», «Історія стародавнього світу», «Туристичне краєзнавство», «Екскурсознавство», «Історичне краєзнавство».

Основні напрями наукових інтересів – історичне краєзнавство у західних регіонах України, етика і естетика як важливі елементи національної духовної культури.

Учасниця міжнародних і всеукраїнських науково-теоретичних і науково-практичних конференцій.

Результати наукових досліджень склали зміст статей, опублікованих у фахових виданнях України (понад 25) та у зарубіжних виданнях, у тому числі внесених до наукометричних баз даних.

1. Внесок закордонних фондаций у вивчення історії Тернопільщини // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences, V(22), I.: 131, 2017. – С. 22–27.

2. Сеньківська Г. Я. Розвиток історичного краєзнавства на Тернопільщині (середина 40-х рр. XX – початок XXI ст.): монографія. / Сеньківська Г. Я. – м. Хмельницький : ФОП Цюпак А. А., 2014. – 224 с.

3. Завдання для самостійної роботи з історії України: / автор-упорядник Г. Я. Сеньківська. – Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2019. – 104 с.

Галина СЕНЬКІВСЬКА (м. Кременець)

ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ І ГРОМАДСЬКИХ ОСЕРЕДКІВ З ВИВЧЕННЯ ТА ОХОРОНИ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТЕРНОПІЛЛЯ (друга половина XX ст. – початок XXI ст.)

Краєзнавчий рух є складовою громадсько-політичного, культурного та наукового життя, а також дієвим засобом пізнання, всебічного дослідження, вивчення та охорони історико-культурних надбань рідного краю. Пам'ятки матеріальної та духовної культури є частиною національної історико-культурної спадщини, тому їхнє значення важливе як для збереження національної

гідності, так і для вирішення багатьох проблем сучасності. Усе сказане й обумовлює актуальність теми, оскільки громадські та державні інституції, а також вищі органи державної влади здійснювали планомиру та дієву роботу зі збереження і вивчення пам'яток історії та культури Тернопілля, тим самим сприяючи подальшому їхньому пізнанню та дослідженню.

Простежуючи післявоєнний краєзнавчий процес на Тернопільщині, неможливо не помітити, що в 2-ій пол. ХХ ст. почали розвиватися такі форми краєзнавства: громадське, яке спиралося на знання місцевих любителів-краєзнавців історії області, та державне, в основі якого було дослідження краєзнавчих проблем закладами науки та культури. У післявоєнні роки на хвилі патріотичного піднесення, викликаного перемогою над фашизмом, зросла увага органів державної влади до історико-культурної спадщини малих і середніх міст: особлива увага зосереджувалася на обліку, обстеженні, складанні ґрунтовних актів і опрацюванні проектів реставрації, консервації від подальшого руйнування пам'яток.

У другій половині 40-х рр. Комітетом у справах архітектури при Раді Міністрів УРСР був затверджений спеціальний перелік міст та інших населених пунктів, у яких здійснення проектно-планувальних і будівельних робіт знаходилося під особливим контролем. До нього увійшли також і міста Почаїв, Збараж, Кременець та інші. Тернопільський виконком обласної Ради депутатів трудящих у 1950 р. прийняв рішення „Про затвердження реєстру пам'ятників архітектури, які знаходяться на території Тернопільської області” [1]. За даними на 1955 р., було обстежено й віднесено до державних реєстрів 85 пам'ятників архітектури, які становили історичну цінність [2].

6 грудня 1966 р. на обласній установчій конференції було створено Тернопільську обласну організацію Українського товариства охорони пам'яток історії і культури (УТОПІК). Основні завдання товариства були спрямовані на реставрацію історичних пам'яток матеріальної та духовної культури народу, вшанування пам'яті видатних її діячів. Тернопільські пам'яткоохоронці протягом 1967 р. взяли під державну охорону 58 пам'яток [3].

З метою пропаганди пам'яток історії та культури були створені народні університети. У Тернополі працював народний університет „Пам'ятники та пам'ятні місця Тернопільщини”, ректором якого був кандидат історичних наук, доцент В. П. Андрієвський [3]. Окрім лекцій, проводилася велика просвітня робота: відбувалися перегляди історичних кінофільмів, зустрічі з ветеранами Другої світової війни, екскурсії Надзбручанською землею. У жовтні 1973 р. в області створено 5 народних університетів пропаганди пам'ятників культури: у Борщові – „Пам'ятники та пам'ятні місця Тернопільщини” (3 роки навчання), у Бучачі – „Пам'ятники та пам'ятні місця Бучачини” (3 роки навчання), у Терехівці – „Історичні та культурні пам'ятники Тернопільщини” (2 роки навчання), у Заліщиках – „Пам'ятники та пам'ятні місця Тернопільщини” (2 роки навчання), у Кременці – „Пам'ятники та пам'ятні місця Тернопільщини” (3 роки навчання) [4].

Обласна організація товариства шукала різноманітні засоби оновлення форм змісту та напрямів роботи. Організовано низку археологічних експедицій у співпраці з вузами інших міст і сіл України. Зокрема, влітку 1970 р. Тернопільська археологічна експедиція кафедри археології та музеєзнавства Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка під керівництвом Ю. М. Малєєва провела розпочаті у 1969 р. розкопки багатошарового поселення в м. Заліщики Тернопільської області [5]. З 28 червня до 15 вересня 1972 р. археологи досліджували багатошарову пам'ятку на горі Куличівка у м. Кременець [6].

Як свідчать історичні джерела, у роботі УТОПІК простежувалося ряд недоліків і недоопрацювань. У багатьох районах області правління існували формально та фактично залишалися бездіяльними. Підприємства та установи, що орендували приміщення, часто порушували умови оренди. Зокрема, відомий пам'ятник архітектури – костюл 1779 р. в с. Микулинці Терехівлянського району – перетворили на склад, де зберігалася кухонна сіль. Через порушення температурного режиму в інтер'єрі костюлу зазнав руйнування цінний різьблений дерев'яний вівтар ХVIII ст. [7].

Маючи на меті обстежити стан пам'яток оборонного будівництва України на 1991 р., редакція науково-популярного журналу „Пам'ятки України” з 26 травня до 3 червня 1990 р. проводила експедицію „Фортеці й замки України”, споряджену на кошти спонсора Львівського виробничо-творчого об'єднання „Краєзнавець” [8]. За дев'ять днів експедиція обстежила понад 50 пам'яток оборонного будівництва України, в тому числі й Тернопільської області. За словами відповідального секретаря експедиції, редактора відділу журналу О. Кобець, „... це була подорож слідами руйніцтва, безгосподарності, беззаконня ...” [8].

Вагоме місце у вивченні історії рідного краю належить середнім і вищим навчальним закладам, де організовувалися осередки з вивчення історії рідного краю. В історичних гуртках були організовані секції для збирання історико-краєзнавчого матеріалу та виготовлення наочних посібників. У 1964 р. у м. Кременці організовано туристично-краєзнавчий Клуб, членами якого були учителі історії, географії, біології тощо. Правління Клубу приєдналося до конкурсу „Маршрути здоров'я”, а також до відзначення 20-ї річниці звільнення Кременеччини від німецьких окупантів [8]. 74 школи району взяли участь у поході-експедиції, яка охопила Тернопільську, Хмельницьку й Рівненську області [9].

Наприкінці 1970-х рр. створюються загони слідопитів, які ведуть науково-дослідну, пошукову та збиральницьку роботу. У 1980 р. з ініціативи юних слідопитів восьмирічної школи у с. Плоскому Кременецького району Тернопільської області створено музей бойової і трудової слави. Плосківським слідопитам вдалося встановити зв'язки з родинами 120 колишніх воїнів радянської армії [10].

Разом із тим, краєзнавство утверджувалось у навчально-виховному процесі не лише шкіл, а й вищих навчальних закладів під час викладання суспільних дисциплін. На початку 70-х рр. широкого розмаху набуло проведення походів місцями бойової та трудової слави радянських воїнів. При Казанському університеті з ініціативи професора І. М. Романова, колишнього воїна 146 стрілецької дивізії, бійці якої 21 червня 1941 р. прийняли свій перший бій під Кременцем, створено пошуковий загін „Сніжний десант” [11].

Акт про державний суверенітет України, проголошений Верховною Радою України, активізував духовне відродження нашого народу, а також загострив проблеми збереження культури. Зростаюча політична активність певною мірою сприяла пам'яткоохоронній справі. Впорядкування могил, встановлення на них хрестів можна трактувати як акцію патріотичного спрямування. У цьому контексті варто вказати на практику проведення мітингів-панахид на відновлених чи встановлених меморіалах загиблим воїнам, під час яких можемо спостерігати політичну агітацію на сучасні теми. Так, 10 грудня 1989 р. у Тербовлі на могилі українських січових стрільців за сприяння Української Гельсінської Спілки (УГС) вперше за 43 роки здійснилася відправа за греко-католицьким обрядом.

З метою привернення уваги широких кіл громадськості й органів державної влади до стану пам'яток історії, Головна рада Українського товариства охорони пам'яток історії та культури утворила Червону книгу культурної спадщини України, в яку заносяться пам'ятки загальнонаціонального значення, що потребують відновлення. На основі статуту, затвердженого розпорядженням голови Тернопільської обласної ради від 09.10.2000 р., працює Тернопільська обласна інспекція охорони пам'яток історії та культури, яка здійснює контроль за станом збереження і режимом використання пам'яток археології, історії та монументального мистецтва, організовує роботу щодо виявлення нових об'єктів культурної спадщини.

Охорона історико-архітектурних пам'яток стала наріжним каменем діяльності Національного історико-архітектурного заповідника „Замки Тернопілля” у м. Збараж та Кременецько-Почаївського державного історико-архітектурного заповідника, завдання яких полягають у збереженні та реставрації пам'яток культурної спадщини та налагодженні музейної роботи. Національним заповідником „Замки Тернопілля” створений Фонд культурної спадщини „Оберіг”.

13 червня 1988 р. у м. Львові засновано Товариство української мови ім. Т. Шевченка, до назви якого згодом додано „Просвіта”. В цьому ж році 23 листопада аналогічне товариство виникло у м. Тернополі, а 12.10. 1991 р. організацію було перейменовано на Всеукраїнське товариство „Просвіта” ім. Т. Шевченка. За роки незалежності у всіх районах Тернопільської області створилися міські та районні об'єднання. Паралельно з „Просвітою” відродилася „Молода Просвіта”, зокрема у 1991 р. – на Тербовлянщині. Метою діяльності „Молодої Просвіти” стало виховання національної свідомості, гордості за свій народ, потреби вивчати історію, етнографію, фольклор, мистецтво і культуру, відродження традицій „Просвіти” [12].

У 1989 р. утворено Тернопільську організацію добровільного історико-просвітницького товариства „Меморіал”, завдання якої полягали в просвітницькій та пошуковій роботі [13].

З метою відтворення історичної правди про жертви репресій усіх тоталітарних режимів, увічнення їхньої пам'яті, визнання повної та загальної реабілітації для всіх репресованих із політичних мотивів, поширення правдивої інформації про історію національно-визвольної боротьби в Україні, у 1990 р. в Тернополі була утворена Тернопільська обласна спілка політичних

в'язнів і репресованих. Організація співпрацює з „Меморіалом” у питаннях встановлення пам'ятників і пам'ятних знаків на захороненнях борців за незалежність України, громадських діячів, які зробили вагомий внесок у духовність й культуру українського народу.

На хвилі національного піднесення суспільства у 1990 р. відродилася Всеукраїнська спілка краєзнавців, її обласні, районні та міські організації (Кабінет Міністрів України Постановою № 908 від 16 жовтня 2008 року надав їй статусу національної) [14]. Члени Спілки під головуванням В. А. Лавренюка зробили чимало для активізації краєзнавчих досліджень, координуючим центром яких став Тернопільський обласний краєзнавчий музей. З метою відтворення цілісної історії Тернопільського краю було утворено видавничу, географічну, природничу, історичну, туристсько-екскурсійну, лекторську, фольклорно-етнографічну, археологічну секції [15].

Наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст. з'явилися нові формування, метою діяльності яких стало відродження національних і духовних традицій. У 1989 р. постало як культурологічна організація товариство „Вертеп”, витоки якого спостерігаються у молодіжному середовищі студентів Тернопільського педагогічного інституту [16]. Діяльність „Вертепу” розгорнулась у культурно-просвітницькому, видавничому, експедиційно-пошуковому напрямах.

При товаристві діяло науково-пошукове об'єднання „Забуті могили”, яке було створене в 1990 р. у Тернополі з метою розшуку, виявлення і відновлення забутих могил борців за волю України. У 1994 р. студенти історичного факультету педагогічного інституту організували пошукову групу „Грипс”, яка працювала на Шумщині [17]. У 1996 р. було відновлено науково-пошукову експедицію, що отримала назву „Забутими стежками Українських Карпат – 96” [17].

Отже, у другій половині 80-х – на початку 90-х рр. спостерігається нове піднесення історико-краєзнавчого руху. Воно пояснюється докорінними змінами соціально-економічних, політичних і державних засад у нашій країні: розпадом Радянського Союзу, проголошенням незалежності України, розбудовою її державності, національно-культурним відродженням краю. Археологічні розкопки у 70-х рр. активізували вивчення не лише досліджуваної культури, але й усієї історії краю. Але варто вказати на той факт, що у період так званого воєнничого атеїзму було завдано великої шкоди витворам церковної архітектури. На сьогоднішній час багато церков й костелів відреставровано, відновлено на колишніх фундаментах за кошти місцевих громад, меценатів. Активна участь студентських молодіжних організацій у 90-і рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст. у громадському житті, зокрема у різноманітних заходах з опіки над могилами героїв визвольних змагань, сприяють активізації краєзнавчої роботи, формуванню національної самосвідомості.

Література

1. Матеріали (довідки, інформації) про хід відновлення житлового фонду в місті Тернополі в 1949 р. Держархів Тернопільської обл. Ф. р – 1242. – Оп. 2. – Спр. 44. 9 арк.
2. Список архітектурних пам'ятників історичного значення Тернопільської області Української РСР (1955 р.). Там само. – Спр. 134. 7 арк.
3. Довідка про стан пам'ятників архітектури в області за 1967 рік. Держархів Тернопільської обл. Ф. р – 3272. Оп. 1. – Спр. 9. 10 арк.
4. Звіт про роботу районних народних університетів „Пам'ятники і пам'ятні місця Тернопільщини” за 1973–1974 н. р. Там само. – Спр. 109. 10 арк.
5. Звіт про роботу Тернопільської археологічної експедиції кафедри археології та музеєзнавства Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка у 1970 р. Там само. – Спр. 51. 17 арк.
6. Звіт про роботу Подільської палеолітичної експедиції Інституту суспільних наук АН УРСР у 1972 році. Там само. – Спр. 89. 62 арк.
7. Довідка про роботу Тернопільської обласної організації Товариства охорони пам'ятників історії і культури за 1968 рік. Там само. – Спр. 19. 12 арк.
8. Мацюк О. Фортеці й замки України. Пам'ятки України. 1991. № 2. – С.56-60.
9. Дробот А. Т. Туристський поход-експедиція. По тропам 2-го Молдавського партизанського соединення Я. П. Шкрябача в період Отечественной війны. Кременец, 1965. – 26 с.
10. Чернихівський Г. Народний музей. Прапор перемоги. – 1980, 9 травня.
11. Яковенко Л. Маршрутами „Сніжного десанту”. Прапор перемоги. – 1979, 13 лютого.
12. Тернопільський енциклопедичний словник / [гол. редкол. : Геннадій Яворський]. Тернопіль : ВАТ ТВПК „Збруч”, 2005. Т. 2 (К–О). – 706 с.
13. Ханас М. І. Борг совісті й пам'яті. Вільне життя. 1989. 11 липня.

14. IV з'їзд Національної спілки краєзнавців України. Історія України. № 46. – 2008. грудень.
15. Кушнірук З. Сказати правду. Утворено спілку краєзнавців Тернопілля. Вільне життя. – 1991, 12 листопада.
16. Шимків П. „Вертеп” – це стиль життя великої родини. Свобода. 1999. 23 лютого.
17. Жулковська О. Товариству „Вертеп” 15 років. Невичерпне джерело духовності й патріотизму. Свобода. – 2004, 2 березня.

ЩУР ЛЮДМИЛА БОГДАНІВНА

(Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка)

Щур Людмила Богданівна – асистент кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Народилася 19 червня 1977 року. У 1996 році закінчила музичне відділення Чортківського педагогічного училища (нині Чортківський гуманітарно – педагогічний коледж імені Олександра Барвінського).

У 2001 році закінчила музично–педагогічний факультет Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка (тепер Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка) за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Музичне виховання».

У 2002 році закінчила магістратуру Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка та здобула кваліфікацію магістра педагогічної освіти, викладача музики (тема роботи «Українське хореографічне мистецтво як фактор формування художньої культури школярів»).

З 2013 року – асистент кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва, керівник танцювального ансамблю «Веснянка» Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Публікації:

1. Щур Л. Б. Танцювально-інструментальні колективи як складова фольклорно-мистецького фестивалю «В Борщівському краї цвітуть вишиванки». *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство* / [за ред. О. С. Смоляка]. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. № 1(вип. 34). С. 94–100.

2. Щур Л. Б. Структурно-функціональна модель діяльності ансамблю-лабораторії етнохореографії Західного Поділля. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство* / [за ред. О. С. Смоляка]. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. № 1. (вип. 40). С. 148–156.

3. Щур Л. Б. Народна хореографічна культура Західного Поділля: проблема реконструкції танцювальної традиції. *Science Review*. 10(27). December 2019. С. 22–28. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_sr Warsaw: RS Global Sp. z O.O.

4. Щур Л. Б. Структурно-функціональні аспекти хореографічної культури Західного Поділля. *Молодь і ринок*. № 1 (180), 2020. С. 165–171.

5. Щур Л. Б. Танцювальні колективи Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. *Мистецька діяльність у соціокультурному просторі (25-літній творчий внесок факультету мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка): колективна монографія* / за заг. ред. Б. О. Водяного, О. С. Смоляка, З. М. Стельмашука. Тернопіль : Вид. Шкафаровський Ю. М., 2018, с. 212–237.

6. Щур Л. Б. Розвиток системи запису народних танців у процесі дослідження хореографічної культури Західного Поділля. *Кінезіологія танцю та техніко-естетичних видів спорту. IV частина : навчально-методичний посібник* / упоряд. О. А. Плахотнюк. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка кафедра режисури та хореографії, 2020, с. 168–178.

У творчому доробку – концертна діяльність танцювального ансамблю «Веснянка». Колектив неодноразово є лауреатом Всеукраїнських та Міжнародних конкурсів-фестивалів з хореографічного мистецтва.